

ШЫН

СЭКП-нин Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун,
Тыва АССР-нин Дээди Советинин органы

Тараа садарының планы күүсеттинген турар ужурлуг

РСФСР-ниң Көдээ ажил-агый талазы-биле
комитетинин хуралы

Сентябрь 22-де РСФСР-ниң Көдээ ажил-агый талазы-биле комитетинин хуралы болган.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын бирги оралакчысы, көдээ ажил-агый продуктуларынның бугурулузинин болгаш белеткелдеринин министри эш Н. И. Смирновтуң «Россия Федерациязының колхозтарына болгаш совхозтарына тараа белеткелдеринин киргүне планын күүсөдирин хандыраар талазы-биле хемчеглер дугайында» илеткелин болгаш бо айтырар талазы-биле Челябинскиниң Көдээ ажил-агый комитетинин даргазы М. Т. Ефремовтуң база Красноярскиниң эш А. А. Кокоретиниң дынаадыларын Комитет диннап чугаалашкан.

Комитеттин хуралында сентябрь 20-ге чедир күргүнеге тараа садарының планын 29 областтар, крайлар болгаш автономнуг республикалар күүсеткен деп демделген. Эдэн каш областтар болгаш крайлар планын база хулаагелерин күүсөдиринге чокчулаан. Илгиди болза-даа чамдык черлерде күргүнеге тараа садары онза сула чоруп турар. Сөөлүг ийи беш хонуктарда темпилер харын-даа кудулаан. Алтай, Красноярск, Кемерово, Челябинск, Амур, Чита, Смоленск, Калинин областтар болгаш Союзу-Барыи районун областтар планынын онза багай күүсөдир турар. Челябинск областтың болгаш Красноярск крайының хей-хей колхозтары база совхозтары бараанын тараа бар туралда-даа херек кырында ову күргүнеге садарын соксаткан. Тараага хей чидиргелерин болдуруп, ону ажил-агыйга эвес ажылап турар чүүлдер бар. Чамдык крайлар болгаш областтар тараа дужаарының планын каш чылдар иштинде күүсөтпейн турар дээрин Комитеттин хуралында демделген. Ол дөргө Алтай болгаш Красноярск крайлар, Челябинск, Омск, Новосибирск областтар-дыр. Күргүнеден көргүзүп турар дуулаамчы туралда, оларда партия чалгыт совет органнар тараа бугурулузинин көвүдээр талазы-биле боттук хемчеглерин албайн турар болгаш Төрөн чурттуң мурунунга эң бирги дугаар хулаагелерин күүсөдиринге даш бедек меделердин болгаш харымсалганын угаан-болданынга колхозтарын база совхозтарын удурутчуларын багай кижилирин турар. Чер ажылынын культураның белеткелдеринин орунуга олар болза дүжүттү бедиринге моолдак болуп турар дээр ялы-бүрү чыдагалаарын илел турарлар. Ийчээрда мурунчаларың дужулаамчы ол хонук чугаалаары шуут буруу шаап турар. Ажылын болгаш угаанын чер ажылыныкым боттук угаандырып турар болду, үе-шак-даа харымсалганын ийи эки амырдап турар болду, ол болза агаар-бойдустан байдалы намдыг-даа турда эки дүжүттү өстүрүп ап, ажаап алышынынын чогуур өйүндө база чидирген чокка чорудуп, чыл буруунда тараа дужаарының доктаатынган планын чүгө күүсөдир турар эвес, харын база дыка амыр күүсөдир турар.

ТЫВА АССР-НИН КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ КОМИТЕДИНДЕ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ ЧЫЛЫН ЧЕДИИШКИНИНГ ДООЗАР

Тыва АССР-ниң Көдээ ажил-агый талазы-биле комитетинин сентябрь 22-де болган хуралында сөөлүг хунерде Танды, Улуг-Хем, Барыин-Хемчик, Чөөн-Хемчик районнарда ажаап алышынын ажилдарының темпилерин дыка кудулаан деп демделген. Эске-даа районнардың чамдык ажил-агыйларын тараа ажаап алышынын база саадып, күргүнеге тараа садар талазы-биле хулаагелерин багай күүсөдир турар. Девискээр айы-биле эргелелдер, партия, совет ажылдакчылары, ажил-агыйларын удурутчуларын техниканы бедик бугурулушту ажилдаарын чедип албайн, ажаап алышынын машиналарын чамдык бугурулушту ажаап турар-биле, оларын хей ажил чок анаа турар чоруп-биле иштежин турарлар. Чүгө «Тилелге» совхозта беш 100 комбайнарның 30-ин хун бүтүрү, Улуг-Хем районун ажил-агыйларында—40 комбайнар ажил чок анаа туруп турар. Ол ажил-агыйларын удурутчуларын машиналарын техниканы ажаала-хандырылаанын мурунчакы аргазын багай ажиллап турарлар.

Когаралды чедирбейн турган, күргүнеге чүс-чүс тонна тарааны немей садып болур арга бар турбузе, Бий-Хем, Каа-Хем, Танды районнарын чамдык колхозтары тараа хулаап алыр черлерге тараа сөөлүгезин соксатканнар. Ажил-агыйларын болгаш районнарын удурутчуларын болза концентрат чегнерге илгезиш, мал чегнерин белетээр, саванын чып бөлөр ажилды дүргөдүр күвезин турар. Илгиди аныгы, амырлар дээр хонерини шиттирилг чылаадыр ужураат.

Ажил-агыйларын болгаш районнарын чамдык удурутчуларын көдээ ажил-агыйларын айтыргаларын чангыс талаалы шиттирилде, мал ажилынды дугайын үштүп турарлар.

Бо бүгү ылаңгыя Танды болгаш Кызыл-Хем районнарын ажил-агыйларынды хойну тарып боозадырының темпилеринге таарымча чок садарын чедирген. Мынчага чедир районнарда мынчагы бола малдын күштөлдүрген сөөлүгезин саазын кырына чорудуп турар, инетерин олараларын угулчуап турар болган силос-биле күштөлдүрген чегнерилген организаастаан, хаваа ажылын улам ийи хөгжүдөр талазы-биле ажилды чоруткун турар болгаш мал кыштагалаашкыныгы белеткелин эгелезен.

Девискээр айы-биле эргелелдер (эштер Кукенко, Түрген-оол), Көдээ ажил-агый продуктуларынның бугурулузинин болгаш белеткелдеринин министерствоу (эш Соколов) «Колхозтарга болгаш совхозтарга хаваа ажылын улам ийи хөгжүдөр болган хаваа эдир бугурун көвүдээр дугайында» СЭКП обкомунун бугурунун болгаш республиканың Министрлер Чөвүлелинин доктаанын күүсөдизин багай организаастап турар. Он бээр ай хире үе өрткен, илгиди болза-даа хаваа ажылынның талазы-биле онзадаларын ажил-агыйларга мынчага чедир чедирбөөн болган.

Девискээр айы-биле бугурулузе эргелелдер көдээ ажил-агый чылыны доостуру дээр бүгү бурун хаваа садып болур чорукту бола-вайн турар, ажаап алышынын ажилдарын дүргөдизинге, күргүнеге тараа садарына, үреинерин утарына, аныгы аныгылашкыныгы белеткелдеринге бар аргаларын багай ажиллап турар.

Тыва АССР-ниң Көдээ ажил-агый талазы-биле комитетин октябрь 1-де бүгү ажаап алышынын ажилдарын доозар болгаш күргүнеге тараа садар талазы-биле алынган хулаагелерин хуусаа бетинде күүсөдирин-биле дүжүт ажаап алышынынын, көдээ

ажыл-агый продуктуларынның белеткелдин темпилерин дүргөдизинге талазы-биле немелде хемчеглерин алырын девискээр айы-биле Чадаана болгаш Кызыл эргелелдеринге, Көдээ ажил-агый продуктуларынның бугурулузинин болгаш белеткелдеринин министерствоуна дааскан.

Механизаторларын культура-амыдырал хандырылаанын өкжидер талазы-биле шиттирилг хемчеглерин алыр, комбайн, машинист, чоллазы буруу хунде онзадаларын күүсеткен турарын чедип алыр херек. Ажил-агыйлар урезиниң долузу-биле улар, аныгы аныгылашкыныгы темпилерин күштөлдүр, аныгы аныгылашкыныгы илгидер болгаш катоктар чокка болдурбас хулаагелерин.

Рационарга хей кууруузын, чигер сөөлдүзүн болгаш өске-даа чам культуруларын ажиллап турган, малдын үзүктелешкени чок чегнерилгезин организаастаарын, 1961 чылда төртүтүнген бүгү эр молдургаларын болгаш он ууга-лазы, а ол иштак 1962 чылдын 1 болгаш II кварталдарында төртүтүнген эр былааларын, күргүнеге эт дугаар болгаш садар талазы-биле планын хуусаа бетинде күүсөдир туралда, күштөлдүрген немелде чегнерилгезин тургузар талазы-биле хемчеглерин алырын дааскан. Хойну тарып боозадырының октябрь 15-те доозары-биле бүгү болдунар-ла чүүлдерин кылдыр херек.

Республика нитизи-биле бо продукту талазы-биле сентябрь 25-те үзе санаашкан турбузе күргүнеге дүк садар талазы-биле боттарынын планын Бай-Тайга, Барыин-Хемчик, Өвүр болгаш Танды районнарын мынчага чедир күүсөдизин Комитеттин шиттиринде демделген. Бо ажил-агыйларын удурутчуларын күргүнеге дүк садар талазы-биле планын октябрь 1-де күүсөдирин хандыраар хулаагелерин.

Сентябрь 25-ке чедир 5.820.600 пуд тараа дужааттынган.
Ам дужаарывыс—2.179.400 пуд.
Тараажылар! Октябрь 1-ге чедир хулаагелестини күүсеткеш, Улуг Октябрының 45 чылынга төлөптуг ужуражыыл!

СЭКП-ниң Бай-Тайга райкомунун секретары эш О. БИЧЕГЕ
Райкууком даргазы эш Б. ЧЮДЮК
ВЛКСМ райкомунун секретары эш Н. АН-НЫСКА

Силерин районун ажил-ишчилерин күргүнеге сүт садарынын чыл планын хуусаа бетинде күүсеткенин дугайында дынаадымын сеткил хандырышы-биле хулаап алышкан. Районун эр херэгезин колхозчуларын, колхоз ажилдакчыларын, район, совет, профсоюз, комсомол организацияларын ажилдакчыларын социалист чарышка ол чедип алган үлеу чедирбөөн-биле холбаштыр база планда дашкаар чыл төмүзүнге чедир күргүнеге 72 тонна сүтү немей садар деп алган шиттирилгезин СЭКП-ниң Тыва обкомунун секретары эш О. БИЧЕГЕ

министрлер Чөвүлели. Министрлер Чөвүлелингиң ийи байырын чедирин тур. Бай-Тайга районун күргүнеге эт, тараа, дүк садарынын талазы-биле алган социалист хулаагелестини күүсөдизинге бүгү күжүн мөңүлөп, дүжүт ажаап алышынын чоккук хунерде доозар, урезин уруушкунун, аныгы аныгылашкыныгы, мал кыштагалаашкыныгы белеткелди үлгелерин эрттиреринге СЭКП-ниң Тыва обкомунун секретары эш О. БИЧЕГЕ

СЭКП-НИН ТЫВА ОБКОМУ.

МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ.

Күргүне шыгжамырынга кирген тараа Дүжүт ажаап алышыны тараа белеткели ХУН ДЕМДЕГЛЕЛИ

Чеди чылдын дөртүгү чылыны онзадаларын чедирбөөн күүсөдизинге бистик республиканың ажилын чонгарынын салышкыны хун келген турум өзүп турар. Дүжүт Бай-Тайга районун ажилын чонгары күргүнеге сүт садарынын талазы-биле боттарында чылда алган социалист хулаагелестини хуусаа бетинде күүсеткеш, күн-ажылын тилгелде-ан-биле бисти өрткен, Эзрин районун «Чаа орук» колхозунун малчынары боттарында алган бедикте хулаагелестини буулу элдер болганнар. Ол ажил-агыйлар ажил-ишчилерин күргүнеге мал ажиллаан адыр продуктуларын күргүнеге садар талазы-биле хулаагелестини хуусаа бетинде күүсөдизин.

Ол бүгү-биле чегерелештир бо үеини кол соруудагыларын бирезин дүжүт ажаап алышынын болгаш күргүнеге тараа садары болуру. Илгиди турбузе, ол ажилдарын чоруп турарынын темпизин ам-даа чоккак болдуруп артышкан. Республикка сентябрь 25-те нитизи-биле 2752 гектар тараа кестинген болгаш 4073 гектарын бастырган, күргүне шыгжамырынга чүгө 142 муң пуд тараа урулган.

Республиканың ажил-агыйларын ажаап алза чогуур бүгү культуруларын 76,9 хуузу болгаш кестинген тарааларын 86,1 хуузу бастырган.

Тыванын тараажыларын Төрөн чуртун мурунуга улу хулаагелестин. Тараа белеткелдеринин талазы-биле өрткен беш хонукту графини республика 91,1 хуу күүсеткен.

Тараа белеткелдеринин талазы-биле бо өрткен беш хонукта Кызыл эргелелдин колхозтары болгаш совхозтары элден сокку чедирбөөн.

нерин чедип алган. Чадаана эргелелдин ажил-агыйларын күргүнеге тараа киирер талазы-биле дыка багай ажилдаарын демделгезин аргажок. Тарааны күргүнеге садар болгаш ажилдаар ажилдаар талазы-биле ажилдаар Бай-Тайга районун совхозу болгаш колхозтарында эң-не оолжум, беш хонук графинини чартык кезин бешинде күүсеткенин. Барыин-Хемчик районун ажил-агыйларын беш хонукту онзадаларын чүгө чартынын күүсеткен. Ол иштак улу-хемчиктер 665 тонна тарааны чедир киирбөөн.

Тараа культуруларын кезилгелестини хуну темпизин болуп турарын чылдаганы болза, ажаап алышынында техниканы чеп ажиллавын турарында. Мурунда турган иштак база-ла үреинишкенин, эде кылдышкынар ужу хунун-не комбайнларын үштүк бир кезин ала туруп турар, аныгы аныгылашкыныгы бир тракторга хандыраары бүтүрүп турар ажил кочукчу чамыс.

Чамдык ажил-агыйларын удурутчуларын күсүк хову ажилдарын комплексин чорударыне биезин хевээр сагыш салбайн турар. «Тес-Хем» совхозта тараа культуруларын ажаап алышынын шаг-даа дооскан болгаш оң-биле олар оо-жургап олурулганнар. Тараа шедеринден саван чалаттастан, 2430 гектар аныгы аңдарар планын турган, чүгө 450 гектарын аңдарган болгаш тракторларын септер кылдыр тургузуп алганнар. Мында сөөп эгелзэн, а ол ажил-агыйда 10 гектар картофель мынчага дээр ажаап-тышкан. Күргүнеги ажил-агыйларын чыңаар сагыш човаашкын чокка удурутчу коммунист эш Чадаманын арын-нурунуге тааржыр бе?

СЭКП-НИН ТЫВА ОБКОМУНГА ТЫВА АССР-НИН МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНГЕ

Бай-Тайга районун ажил-ишчилерин СЭКП-ниң XXII съездинде боттадырар дээр демисептишкан, күргүнеге сүт садар планын сентябрь 20-де 101,2 хуу күүсөткенин болгаш чыл төмүзүнге чедир ам-даа 72 тонна сүтү немей күргүнеге садарын хулаагелестини илеткен тур.
СЭКП-ниң Бай-Тайга райкомунун секретары О. БИЧЕГЕ
Райкууком даргазы Б. ЧЮДЮК
ВЛКСМ райкомунун секретары К. АН-НЫСКА

Л. И. Брежнев президент Титога чораан

БЕЛГРАД, сентябрь 24. (СЭТА). ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Леонид Ильич Брежнев бүгүн Звездичи күссөчү вечамиң албай кылдыр бажынынга ЮФУР-нуң президентин Иосип Броз Титога чораан.

Тито биле Л. И. Брежневтин аразыгга шөлөзүн, чылгыс бөсөдө болган. Оон соонда ЮФУР-нуң президентин Тито ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Л. И. Брежневке алдар болдурган өртгени шайлаалганы тургускан. Эртениң шайлаалга Л. И. Брежневтиң үлөп чоруп кижилер, югославия талаан-П. Стамболич, Э. Карельс, А. Ранкович, Р. Чолакович, М. Тодорович болгаш Югославияның өске-даа удурутчуларын олурушкан. Эртениң шайлаалга үезинде президент Тито биле Л. И. Брежнев олар чүе чугаалааннар.

Л. И. Брежнев— Белградтын хүндүлүг хамаатызы

БЕЛГРАД, СЭТА-ның корр. И. Харитонов биле И. Титовтуң дамчып турары болза: сентябрының 25-те Белградтын улус комитетинин байыраг хуралы болган, ол хуралга ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Л. И. Брежневтиң Белградтын хүндүлүг хамаатызы деп чарлаан. Совет Эмгекчилеринин Югославияны күргүне туктары-биле каастан шимзип, хураллаар алаңга Л. И. Брежнев көстүп келгеш, депутаттар ур алыш чаксаалыкы-биле ону уктааннар.

Эмгекчилер улуску скупщинаның даргазы П. Стамболич, эмгекчил күүсөдизин вечамиң даргазынын оралакчысы А. Ранкович, Сербиянын улуску скупщинаның даргазы И. Веселинов олар хуралга киришкен. Белградтын улус комитетинин даргазы М. Неоричин аргым совет аалчыга байыр чедирген.

Л. И. Брежневтиң Белградтын хүндүлүг хамаатызы кылдыр чараар дугайында Белградтын улус комитетинин шиттирин М. Неоричин номчачан болган аалды тикчиргеш баскан бижитки Л. И. Брежневке тыышкан. Депутаттар туруп келгеш, аргым совет аалчыга ийи байырын чедирген.

Белградтын хүндүлүг хамаатызы деп атты болуна тыышканы дээр, Совет Эмгекчилеринин админга ол хуралдан чугаалаттыгын чылгы, найралдап сөстөр дээр, Л. И. Брежнев улус комитетинин үрестиниң хамызында олуруп четтирген.

Биске, Совет Эмгекчилеринин төлөөкчилеринге хамаарыштыр Югославияга көркөскен адаларын болгаш кызылгезин өске-даа бедиктерин мен бүгү делегезге табылган, азын улаулар аразында найрал азын хажык чок асимсептин турар совет улуска бурун-биле хамаарыштыр тур мен деп, Л. И. Брежнев чугаалаан.

Ажаап алышынынга киржилгем

Балтазында механизация чүдиргезин дооскап, трактор башкаар өртгени аттестадан ап, ботунуң төрөз «совхозумга бо чылдын эгелзедө чынып келдим. «Найрал» совхозтун дирекция чери мен анык механизаторларын бирезинге хулаап алган, үштүк салгырга ажилдаар сен дигеш, оло чорукчан.

Салгырын кол тарыта шөлү Шаңчыга январь айда чедирбедим. Ийчин урезинер аргылашкыныгы киришкен мен. Чызын тарыта эгелээр мурунда «ДТ-28» тракторну менээ хулаагелестин, оң-биле селданын сөөртүп, урезинерин чаштырын турдум. Чайын сөгөн бригаданың ажилдаар, август айың ийги кезинден бээр дүжүтүр жатка-биле тараа кестирип эгелзеп мен.

Үнде кезер нормам 15 га турда 18 га чедирин турган, нитизи-биле 300 амыр ганы кестирим. Лафетинг жатка-биле тараа кестирер ажилды бо сезонда эң баптай-ла эгелзеп мен. Бистик агрономууска болгаш бригадиривке ажил талазы-биле чалгыс-даа улаа чемелеттирин көрбөдүм. Банды-даа ажилды оларын айтканын бузуар күүсөдир мези чалгышкан болган. Олар мен чамдыкта мактай бөөрдөр. Дүжүт ажаап алышынынын хунеринде ашкыналыны ийи улаа ап келдим.

Шаңчының чаагай дүжүтүн, чидиргез чокка, эң дүргөн ажаап алыр дээр бригадада комсомолчуларын чорудуп турар демисептин улам-ла илгелдеп киришкенин хулаап тур мен.

Д. КЕРТИН-ООЛ,
тракторист лафетинге.

Келир чылдын дүжүдүнгө

Дүжүдү ажааттыгын алышты келир чылга алдарып белеткээр ажил тараа шедеринге улажып турар. Улуг-Хем районун ажил-агыйларын сөөлүг хунерге чедир 9896 гектар аныгы аңдарган.

Маңа чамдык ажил-агыйларын тодарыткан болур. Совхозтар «Найрал» 3988, «Улуг-Хем»—2387, «УТКА»-ның 25 чылы—1574, «Көдээ» «Күш-ажылын» доостуу—828 гектар аныгы аңдарган. Бо талазы-биле тускайлан тракторлар шедерде соксаал чок ажилдап турар.

М. ДАЛАА.

Беш хонуктун график күүселдези (Сентябрь 20-ден 25-ке чедир, хуу-биле)

КЫЗЫЛ ЭРГЕЛЕЛИ		ЧАДААНА ЭРГЕЛЕЛИ	
Танды	135,8	Чөөн-Хемчик	94,2
Каа-Хем	71,8	Улуг-Хем	73,4
Бий-Хем	1,8	Барыин-Хемчик	50,3
Эзрин	—	Бай-Тайга	34,5
Тес-Хем	—	Өвүр	—

Эрткен беш хонуктун графини республика 91,1 хуу, оң иштинде Кызыл эргелели 97,7 хуу, Чадаана эргелели 80,1 хуу күүсеткен.

Тараа белеткели

(Сентябрь 25-те медээ)

			ЧАДААНА ЭРГЕЛЕЛИ		Республика	
Районнар	Күүсеткен хуу	5 хонукта огулдулган хуу	Бай-Тайга	81,6	6,2	Кызылтар
			Барыин-Хемчик	77,3	3,7	Совхозтар
			Улуг-Хем	72,2	9,2	Оң иштинде:
			Чөөн-Хемчик	69,9	13,5	Кызыл эргелели
			Өвүр	—	—	Чадаана эргелели
Оң иштинде совхозтар:						
			«Шекпээр»	125,6	6,9	Сентябрь 25-тин хуунда күргүне шыгжамырынга Танды район 1014 тонна, Каа-Хем — 601 тонна, Чөөн-Хемчик—350 тонна, Улуг-Хем — 338 тонна тарааны кииргелзеп болган ол талазы-биле илгелестир болганнар. Совхозтарда: «Тилелге», дуржулга станциязы, «Найрал», «Улуг-Хем», «Меджег» иштак ажил-агыйларын күргүнеге тараа дужааладынга эки киришкенер.
			«Сут-Хал»	118,0	15,4	Ол хун Барыин-Хемчик, Өвүр, ССРЭ-ниң районнар болгаш «Ок», «Суксак», «Тес-Хем» болгаш «Шекпээр» совхозтар күргүне шыгжамырынга чангыс грамм-даа тараа киирбөөнөр.
			«Чыраа-Бажы»	102,0	19,1	
			«УТКА 25 чылы»	92,3	—	
			«Тыва»	70,5	12,7	
			«Найрал»	63,4	—	
			«Тээли»	62,5	4,9	
			«Улуг-Хая»	54,2	9,1	
			«Барлык»	51,7	2,2	
			Сентябрь 25-ке чедир республика күргүнеге тараа садар хулаагелестин 72,7 хуу күүсеткен, оң иштинде Кызыл эргелели 73,1 хуу, Чадаана эргелели 71,9 хуу.			
			Сентябрь 25-те күргүне сатканы (тонна-биле)			
КЫЗЫЛ ЭРГЕЛЕЛИ						
Тес-Хем	271,0	—				
Эзрин	202,0	36,6				
Бий-Хем	100,8	0,2				
Каа-Хем	75,2	8,5				
Танды	67,1	12,6				
Оң иштинде совхозтар:						
«Суксак»	137,7	—				
«Ок-Тей»	137,2	0,1				
«Өк»	112,7	8,3				
«Тилелге»	67,9	8,3				
Дуржулга станциязы	60,4	17,3				
«Эгелзес»	57,8	8,1				
«Меджег»	56,8	6,6				
«Тес-Хем»	51,0	—				

Бистин Шанчыныс

Партиянын кыйгыры-биле «Бунгаар» колхозтун даргазынын орадакчысына барган мен. Шанчы тарааны тарымар бе, азы тарывас бе дээр дугайнда айтырып 1956 чылда бир-ле дугаар кудуралуп үнгөн чүве. Ичин ийн чүк машиназынга арбай урезини сөөртүп аккээривас-ке, районун чамдык удуртучулары «мааа тараа үнмөс чадавас, хей урезин чаппанар» деп, айтымшкынын бергеш, бир машина ишти тарааны Кызыл-Дагже делир чорудуп турган. Кургак ховуга колхозчулар хей күштү болгаш херенгини хей черге чарыгдар чадавас деп болаш, ичин ол көргүп турган.

Ичинмөжө дуржулгалыг колхозчулар болгаш механизаторлар хар шыгы-биле черин андарып агаарып, Анаа ол чылын 10 га кызыл-тасты, 6 га арбайны, 140 га суланы, 100 га чинге-тарааны, 5 га кукурузаны олар тарып алган. Колхозчуларын ол агаарып ажалып амгы бистин совхозу-вустун Кара-Тал салбырын аралекчизи агроном эш Даваа-Самбуу тодгарай уурган.

Ол үеде техниканы ажыглавышкан, ол баштай-ла шингээдин алган кур черивис ол болганын сөөлдө бодал чагалажып турдус.

Бистин ол дуржулга ажылымыс болуун ур-тунеднин дораан-на көргөз берген. Удтаанда бүгү таралар кулак тыртып үнгүлөп көргө:

«Шанчы дег хову кайдал.

Сагын дег чүве кайдал» диджи, улуусту үлөсө чугаазын колхозчулар катал-катал-да чугаалажып турганнар.

Иччаарда күзүн бистин тарааларымыс шутту чаагай үнгөн болгаш өрте быжа бергилеэн. Бир галап орума-биле кызыл-тастан 20, сулдан 26, арбайдан 16, чинге-тарадан 10 центнер дүжүтү ажаап алдымыс. Ол бүгү тарааны комбайнер Михаил Букор «С-4» комбайн-биле чааскаан дүт кестирип ажааган чүве. Кукуруза мырнай аажок чаагай үнгөн. Оон комбайн чок турганындан ону эки ажаап ап-даа шыдаан бис.

Оон бээр-ле Шанчынын сураа негтереп агаарып. Бистин-биле чөргө-лөшүр анаа «Найрал» колхозтун тараажылары база чедип келген. 1957 чылда ийн колхозтун бригадалары тарыла шөлүн улам калбарт-

панныр. Ичин дүжүт база-ла бедик болган. Илангыл 1958 чылда мааа тараажылар эң бедик дүжүтү — кызыл-тастың 1 гасындан 58 центнери өстүргенин утпаан мен. Ам Шанчы — муң-муң га тарааларыг байлак булун апарганын демдегдээр менээ өөрүнчүт-дүр.

Улуустун чугаазында шыкш, «сагын дег чүве кайдал». Мааа улуг ажылды база-ла техниканын күжүн-ге даланган механизаторлар чорудуп келген. Амгы дүжүтө дык хей черин өрткөн чылын чайын болгаш күзүн бедиктеэн. Кыжын нити-биле 1460 ажыг тонна урезини аралып турдус. Бо ажалга трактористер эштер Оскал, Шыдыраа, ажылчынар Доксак-оол, Кавалдай, Мызы, Дүкөш дөш өскөдөр-даа онза идекпейлиг киришкеннер.

Часкы шык базырышкынынга трактористер Д. Партизан, К. Дадар-оол, А. Чурков, С. Дадар-оол, чер андарылганынга А. Бондаренко, И. Токонин, С. Дадар-оол, урезин чаагаадынга М. Оскал, Д. Кертик-оол, М. Кыргыс олар муракчылар болуп тилеп үнгөн.

Шыкты чогуту урезинде базырып, тараа культуларынын шалдырын шыл шилеп алган, бедик шыралыг, сорттук урезинерни чажарынын нормаларын шыгыны боттаптырбышкан, часкы тарылаганын кал-ла хонукта дооскаш, бо бедик дүжүтү чедип амыр аргалыг болган бис.

Дүжүт ажаап алымышкын илгитүлүк чоруп турар амгы үеде 1851 га кызыл-тасты, 276 га арбайны, 43 га суланы анылап ажааган, оон иштинден арбайны болгаш суланы шүптүзүн, а кызыл-тастың 1033 гасын ажаап алдымыс. Анылап ажаап алымышкында бистин механизаторларымыс эштер Д. Кертик-оол, С. Багай-оол, М. Шыдыраа хун нормазын 115—140 хуу чедир үргүлчү ажыр күүсөдип келген. Комбайнерлерини социалисттик чарыгынга эш Д. Дадар-оол тилеп турар. Ол шыкш кукуруза комбайнери эш О. Илгааш-пай ажаап алымышкына ийн норманы күүсөдип келген.

Тараа культуларындан 21—22 центнер ортумак дүжүтү механизаторларын ап турары өөрүнчүт. Күзүнеге 5500 тонна тарааны салдырынга бистин бригадаларынын механизаторлары болгаш тараажылары бүрүн шиптиригелер.

Оон-биле калы келир чылдын тарылаганына черин план бэугаар бе-

леткеп, урезинерни колдуунда чет-чир кылдыр уруп алдымыс. Бо чутула ажылдар ам-даа үргүлчүлөп турар.

Илгит бола-даа бистин өстүрүп алган бедик дүжүтү-вустун ажаап алымышкын ам хожудаашкында шутт кирген. Бүгү тараа культуларынын чутта 20 ажыг хуузу ажаап алдынын. Бо чорукту өскерип көргөш, биске техниканы болдунар-да хей-биле кандаймы бээрин совхозу-вустун дирекциязынга уту-биле күзөп турар бис.

М. СУНДУЙ,

трактор-хову бригадаларынын бригадари.

Ажаап алышыкын хуннеринде

ШӨЛДЕРНИ шыа алган карз са-рыг өнүгү тарааларын кыдымдан көргө хелдерин хыдыгымыс сагышка кирер. Ол кызыл-тасты-оон чанынга баргаш, сыын чижек-биле хемтөп көөрүккө 1 метр 70 сантиметр хире уузу, а бир сыптын бажында тарааны анылап санаа-рымыска 70 чедип турар болду. Ина 3840 ажыг га кызыл-таст шүптү-да бир дески иччаар чаагай үнгөн, оон ажаап алымышкыны «Найрал» совхозтун механизаторлары болгаш тараажылары амгы үеде илгит-түлүк чоруп, 1 гала-на бети дөргө 21, илди дөргө 32 центнер чедир бедик дүжүтү ап турар. Бо бола чаагай дүжүтү ораны Шанчынын байла-дыр. Ол байлакты өстүргөн тараажылар чаагай дүжүтүн ам ажаап ап туралар.

АДЫР-ТЫННИ баарында 550 га кукурузаның ам-даа сыпта артыкан 150 га участкагун база сонургалдымыс. Ол дөргө дөрбөлүн-уланчак кызыл үнгөн бир-ле шыргай арыг. Ина чүгө кукурузадан өскө чыгыс бер-дөк чаппан-да чок, бир ортумак сыпты ий тыртакан, чижек-биле хемчөрөниске 3 метр ажып турган. Бо чаагай түштүгүн бир гектарында-ан ортумак-биле 370 центнер нуган массаны кукурузачылар ажаап ап турар.

ШАНЧЫН дөргө Хар-Тайга сыны-биле дужаашкан муруну тайгаларын сыны болур Алар-Төштүн сонгу илдеринин ховуларынын бирээзи. Бо чер-биле бир дөмөй байдалдыг Сөсө, Бора-Булак ховуларында тараалар база-ла мынчаар чаагай үн-гүлөз чадавас ирги деп, бодал сагышка кирип турган. Иччаа-даа, чаагай дүжүтүн өлүп үнеринге чүг-дө черин болдус байламыс өөс, хари кол-да чүве — бойдуз кижилерин чаартып шиптестенини, алаа муракчы аргаларын чөп ажы-лаанын хире-чергиден, оларын күш-ажылындан хамааржыры билдингир болгай.

Бо талазы-биле барык 6000 га черге бир дески бедик дүжүтү тараа культуларынын өстүрерин хандырар дөш өрткөн чылын күсүк ажаап алымышкын үезинден бээр Шанчынын тараажыларынын чорудуп келген чамдык ажылдарын бо-ла арында агроном эш В. Лобаченко-нун болгаш өскө-даа авторларын чүдүлдеринден номчулчулар билип ап болур.

Трактористер Д. Партизан, А. Чурков, К. Мадыр-оол, С. Дадар-оол

ЧЕР АЖЫЛЫНГА ЖЕРЕГДЕП КЕЛГЕН АРГАЛАРЫНЫС

Эрткен чылын бистин механизаторларымыс чайгы андарылганы 642, күсүк кур чер андарылганы 966, эрте күсүк дескилешининин аныгы андарылганы 1696 гага база бо чылдын чынымында часкы дескилеш-кининин андарылганы 2670 ажыг гага чорутканыр.

Устүндө көргүстүнгөн 5981 га нити шөлгө часкы тарыла үезинде 3848 га кызыл-тасты колдуунда-ла өрткөн чылын бедиктеэн участкалар-га тараан бис; оон анында, арбайны 827 гага: 220 гасын күзүн, 607 гасын чызын андарган черлерге, 351 га суланы: 42 гасын күзүн, 309 гасын

чазын андарган черлерге тараан бис, 80 га чочак-тараа, 20 га бобы база-ла күзүн андарган черлерге тарыт-тыган. 550 га кукурузаның 400 гасын күзүн, 150 гасын чызын андар-ган черлерге дөрбөлүн-уланчак ар-га-биле тарып олурткан турган.

Урезинерни эң-не депшилгелиг арга — кызаа олурулгала ар-га-биле кызыл-тастын 1909, суланын — 21, арбайны — 386, чочак-тараанын — 80, бедирлеништер-тараанын — 227 ганы, өскөзүн анаа ар-га-биле чажып тараан турган. Чашгы-рымышкын доозулган сөөлдө бүгү шалдырын кырын мыш катоктар-би-

ле дескилеп тырып бастырган чорук тарааларын өрте, дүргөн үнеринге улуг дузалыг болган. Часын тарылга өрте агаарып, кыска хуусада доо-зулган.

Чер ажылын чорударынга хергелеп келген аргаларымыс эки түнөдөр-лиг болуп турар. Чижээ, күзүн ан-дарган черге олурткан кукуруза-мыс-тын дүжүдү гала-на 500 центнер ажыг нуган массаны берип турда чызын андарган черини чүгө 100—150 центнерден ашпас болган.

Күзүн андарган черлерге тараан кызыл-тастын кол нугуу-вустун ор-тумак дүжүдү гала-на 21—22 центнер, а чамдык участкаларын 25—32 центнер чедип турар. Ич-чаага чызын андарган черлерге та-раан кызыл-тастын дүжүдү күзүн андарган черини га бүзүндөн 1—2 центнер аяаш болганын дуржулга баа көргүскөн.

Бистин бригадаларынын механизаторлары ажаап алымышкын чорут-пушкан, оон-биле калы келир чылын бедик дүжүт алымынга бедиктед ажылдарын база чорудуп туралар. 756 га кур чер андаргыган, чайгы чер андарылганы 485 гага, күсүк аныгытын 1864 гага чоруткан. Кел-дир чылдан агаарып чайгы чер ан-дарылганын чорударымыс сөксөдип бис, чүгө дөш чайын андарган черлерин бок үнүштерден арыг тургузары бер-ге, оларын аштаарынга артык чарыг-дала база негеттерин апар-дыр. Ич-чаага бүгү черин күсүк дескилеш андарылганын чорударымыс бүрүн шилчир бис.

Урезинер бедиктеэр ажылды бис-тин тараажыларымыс чоруда берген. План бэугаар биске хергелеттерин 1000 тонна кызыл-таст урезинини, 900 тонназын, 70 тонна сулдан 57 тонназын, 200 тонна арбайны уруп алган бис. Кызыл-таст, бобы урезинерни бүрүн арыглаттыган, ам тараажылар арбайнын урезини арыглат туралар.

Бистин шалдыривистен эки дүжүт азып үнгөн. Ону ажаап алыры-биле

механизаторлар чүткүлдүг ажалдап туралар. Иччаа-даа ажаап алымышкына улуг четпестер бар. Ха-мыктың мурунда бистин техника-мыстың күжү чедипшөй келген. Ам бисте «СБ-3» маркалыг чүгө 18 комбайнар ажылдап турар. Бистин совхозу-вус күзүнеге 8000 тонна та-рааны дужаар турда, оон 5500 тон-назын бистин бригадалык кинер хү-лөдөгелиг. Биргээр чугаалаарга сов-хозтун күзүнеге дужаар тараанын шутт хей кезин бистен кирер.

Илгит турда-ла сентябрь 11-ге чедир биске чүгө 8 комбайн ажал-дап турган чорук ажаап алымышкы-нын саадылыгына чедирген. Ам 18 комбайнар бар бола-даа оларын чамдык кезин аны-бүрү урезини-кинерден хун бүрүдө анаа тургу-лар чорукка таваржып турар.

Комбайнарны дүргөн сентябр болгаш оларын техника талазы-биле ажаарын хандырар сорудалыг тус-кай септекчилер болуун дуржулгалыг механизаторларын иштинден органи-застан тургузар дугайында айтыры-ны совхозтун дирекциязынын муру-нуга бистин тускай эртемнигерини-с шагда-ла тургускан турган. Бир аяш-ылдыг болуп турган болза, дүжүт ажаап алымышкын дурдөдиринге ол улуг дузаны чедирер ийик.

Бригадада дүжүт ажаап алымышкы-ны алган берге байдала кирген. Ок-тябрь 1-ге чедир 3900 га дүжүтү ажаап алыр уурдугу бис. Чоокту күнүр иштинде ол хире улуг хем-чөөдиг шалдун дүжүтүн ажаап алы-рынга 18 комбайнарнын күжү ирак-та-ла чедипшөс. Биске нити-биле 35—40 комбайн өртөжөк чутуга бо-луп негеттенип турар. Иччаага совхозтун бүгү дүжүтүн салымын бистин №3 бригадалык шиптирлээр чүве болганда, бодунуң өскө салбы-ларында комбайнарны биске болду-нар-да хей-биле чорудуп бээрин ди-рекция черинден дилеп турар бис.

В. ЛОБАЧЕНКО,
Урбун салбырын агроному.

Улам эки ажылдар мен

Механизаторлар, бистер бо чаагай дүжүтүн ажаап алымышкыныга ча-зын-на бедиктеп агаарып бис. Ажаап алымышкын — ол дөргө биске шыгалда болур дөргөн эки билер бис.

Комбайнарнын анаа туруушкунун бодурун, ажылдын бүүрүкчү-лүг бедиктип турган, тарааны чиди-риг чокка, дүргөн ажаап алыры — бистерин, тараажыларын кол со-рудалымыс ол. Ону чедипшөй күү-сөдир төдөдө, өң-не кол чүве — тек-наны мынакшыл-биле көөрү, ову камгыр адлаары болур.

Коммунисттик партия, Совет чазык колза ажыда-агыже улуг сагын са-дып, ову техника-биле хандырар ту-рар. Иччаага ол сагын салымш-

кынга харын кылдыр эң күженин-кинин, ак-сеткидиг ажылдар ужурул бис.

Мен «СБ-3» комбайн-биле Шанчынын чаагай тараанын ажаа-жып, өскө өөрүм-биле бир дөмөй кы-зымак ажылдап келдим. Бо хүннерге чедир 164 ганы кестирип, 3558 центнер тарааны ажаап алган мен. Ол шыкш сөөгү он хонукта 110 кг кызыр, чаар чүтү база камнал ал-дынга. Шанчынын ажаап алымышкан чаагай дүжүдү ам-даа хей. Ону чиди-риг чокка өң дүргөн ажаап алыр дөш бүгү күжүнү салып, ак-сеткидиг ажылдар мен.

Д. ДАДАР-ООЛ,
комбайнер.

кылаары дык чараадыныг. Салбыр-да партия организациязынын сөксө-тары эш Шанкар ол төгүлгөн бобы-ларын көргөш, — боларын ажаар-га черле мыдыг, чамдымыс черге баар культураалар чүве — деп, агро-ному-вус биске тайылырлан дээр хире-биле чугаалап чорван, Шы-нында мыдыг өөс, харык бобы кул-туразынын дүжүдүнү үштүг бир кезин черге төшкөн чорук-биле ол секретарынын өтөдип эрткин өл-дүр. Инаа уузу-уузу дилдиктер-де шөйдү берген, бастырыктайн астымыс калгылаан бобылар болгаш кызыл-таст тавычалары безин чыт-кылар болган.

Кукуруза ажаап алымышкын улуг чидиригил. Чамдык черлерде ол үнелер мал чечиниң доорал каан оваларын хей-биле кестүп чыгы-лар. Дык хей уузу кукурузалар-сынга, азы кестинейн бүдүн ар-тылал калгылаан. Кукурузанын са-дан-биле холуй сплостар муракчы ар-га хергелеттеним келген.

Анаа мыдыг элдеп чүвеи база көрдүс: шак мыдыг хей чидиригил болдунган аныгастарын кызыл-да совхозтун илекчизи Ак-Ламанын хайгааралында кодаа инек болгаш өскө-даа маллар хей-биле чыгып алган оттап турда-ла, ууру анды-рлар туур аныгастарга төгүлгөн бай-лак чечер доорак алаанче хемдү-лүп кирип тургулаан. Черле мынш алгыс андарылганын малчыларын тураларынын талазындан агаарып, аныгастарже малдын ботканын от-таар чорү мынчаар кымыраалаттын-ган болду. Оон уламандан совхозтун хей хову, кодаа инээ амгыдаа чедир ховуларын калып кургап турар өздүн сүрүп чоруп турар.

Дүжүт ажаап алымышкында бүү-гү-ле чидиригилерин болдууну ту-рарынын чылдагыны болза, нити-нин херенгизин калы-хамаан чок көр кижилер-биле бригададын, сов-хозтун чамдык удуртучуларынын кошкан демисейин турарында. «А-ко-ла-да чүве... бир өвөс болуун ажы-кыл сагыш аарып чорван болаа деп бодалар мен» дээн, Украинанын ко-хочузу, Социалисттик Күш-ажылдын Мадыры Н. Г. Загладанын өстөрүн болап көөрү чутуга.

Шанчына чызын андарган черлер-де боду үнгөн көк сулдын хейү магдашчыг. Иччаа-даа сөөк ову ажаап алыр бе, азы хергелес бе деп айтырынга кым-даа тодгарай ха-ры берген. Участокта черин тус-тук культурааларга таваржып ба-

рылаалар шын хуваап тургускан. Техникада тус-тук участкаларже өртөн хожудаашкыннын үнүрү база Арт-Аксынын хазындан Улут-Тей-ге чедир чыгып өскө-даа участкалар аразында комбайнарнын мын-бээр маннадыр чоруктар ажылга улуг саа-далыг болуп турар. — Оларын чү-ге мынчаар маннадып туралар, ком-байнерлер автоматизацияларга олуруп алгаш чоруп турда хожок чүве бе? — деп, айтырышкыска — оларга сүт күзүп алыр дөш өскөп турар бис — диджи, чамдык эштер ха-рымылап турганнар. Ол черле шын өөс, ол дөргө сүтүг доораларга кулакш, комбайнарнын ажалдап турган черлеринге чидирип турарынын уламандан болдууну турар четпес чорук-тур.

ДЫК ХӨЙ механизаторлар, та-раажылар дун-хун чок ажалдап ту-рар. Шанчынын тараажыларынын ор-тууна партия организациязынын агитас-массалыг ажылы четпес ту-ругустанган. Инаа улуг склап хана-зында аскалпал каап лууларынн бе-зин анаа-ла куу маналарда бижил-ген. «Найрал» мынш ол хире улуг совхоз доорак бижир кызыл песту безин тыппас болганы ол бе? Анаа солдун, агитхууздусту, көрү-зүт самбырамын сонургааш, тып-пал бис. Илангыл көрүзүт самбы-рамын тургусканындан инаа му-ракчыларын беин билип алыры бер-ге. Республиканын-да, төп черин-даа солдунарын ол бригадала чеди-риг тодгарай организастаттынмаа, дык хей номчулчулар каш хонук иштинде каш солдун номчувазынга хонуптап турганнар.

Шанчы бригадаларын ажылдыг кичээлейин СЭКП Улут-Хем райко-му үргүзүп уландырып келген. Анаа райком секретарлары эштер Чакар, Харченко, колхоз, совхоз бүү-дүргөзүлгөн Чалаана өргөлейини талазы-биле СЭКП обкомуну партия организастаттынмаа эш Градобеев олар чоруп турганнар. Иччаага тараа-жыларын ортузунда масса-политик-тин болгаш организастаттынмаа чедиптерини ол эштер өскөкөр ужу-дүт турган.

Шанчынын байлак дүжүдүн чиди-риг чокка, өң дүргөн ажаап алыры-нын өрге-ажыктары Улут-Хем райо-нун болгаш колхоз-совхоз бүүдүр-гөзүлгөн Чалаана өргөлейини улут-тукчуларынын тодгарай хемчөлөрүн сонгааралдыкшын чок алырын не-гел келген.

«Шынын» тускай корреспонде-тизи.

С. ЛОПСАН,

Шылгараңгай орус полководчу
П. И. Багратионнуң өлгөн
хүнүнден бээр 150 чыл
болганынга холбаштыр

сидимиз» чүрүкчүзүнүн П. И. Багратионнун оурун чүраан гравюраларында дегген салган. Мында биздин болза: «Суворов ошү тийлелгелерини аразынга кижиниктен болгаш ошү тейлестиг салгал кылдыр арттырып каан. Алды дайыннарга Багратион болуп алдаржыткан...»

перигини кол командалыктызын
орденнин ак-көк кожазы база-
ында бар. Бородино шөлүгө аар
лыглаттырган түнүдө Багратин
кожааны төрөткө кадап алган ч
раз.

Д. ЗАХАРОВ.
(СЭТА-нын корреспондентизи).

Журналистер

аглан бешик конгресиниң ажылыны
эвилелиниң баштаар чариниң секре

редантарларының белгаш мол чурук
умуражылкынының, а ол ышкы
белун зайы-биле болган чогадыкчы-
тка чугалалкын коргон. Сибиринь
ниини сазын улетпурунун ча ту-
барып чорзан журналистерини
чылын аяктыгы деп демдеглзэн.

ер Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

ж бүр- варжыр нырын нырын	Немелле тираж бүрүүнчге тазар- жыр ойнаашкыя- нарын саны
	16
	80
	400
	1280
	12800
	36800
	132624
	184000
	18224960

ТЭРЛАРГА

Директорларын 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.